MONUMENT
VANDEKERCKHOVE

Archeologienota

Programma van maatregelen

IEPER –DE LEET II
(prov. West-Vlaanderen)

Auteurs: Bart BARTHOLOMIEUX, Lise DEMEULEMEESTER, Tomas BRADT

Projectcode: 2018B188

Monument Vandekerckhove nv
Oostrozebekestraat 54
B - 8770 Ingelmunster

T +32 51 31 60 80
F +32 51 30 22 37
info@monument.be

R.P.R Gent, afd. Kortrijk
BTW BE 0441.337.825
monument.be

MONUMENT
GROUP

- **Administratieve gegevens**

➔ Initiatiefnemer: zie privacyfiche
➔ Erkende archeoloog: Bart Bartholomieux, OE/ERK/Archeoloog/2016/00127, Erkende archeoloog rechtspersoon: Monument Vandekerckhove nv, Oostrozebekestraat 54, 8770 Ingelmunster, OE/ERK/Archeoloog/2015/00031
➔ Locatiegegevens: Ieper Vandenpeereboomplein 55 – Kloosterpoort 3 (zie plan in bijlagen 2 en 3 bij het verslag van resultaten bureauonderzoek)
➔ Lambertcoördinaten: X: 45434, Y: 172360; X: 45461, Y: 172386
➔ Kadastergegevens: Ieper, afdeling 1, sectie F en perceel 290p (zie plan in bijlage 3 bij het verslag van resultaten bureauonderzoek)

- **Aanleiding vooronderzoek**

➔ zie het verslag van resultaten bureauonderzoek

- **Resultaten vooronderzoek zonder ingreep in de bodem**

➔ zie het verslag van resultaten bureauonderzoek

- **Gemotiveerd advies**

Het uitgevoerde bureauonderzoek is volledig, alle relevante beschikbare bronnen zijn teruggevonden en geraadpleegd. Op basis van het verslag van resultaten van het bureauonderzoek kan gesteld worden dat:

- er een hoge verwachting is voor de aanwezigheid van archeologische sporen, voornamelijk uit de middeleeuwen en ook de latere periodes;
- de voorziene kelderverdieping zal resulteren in een vernieling van het archeologische bodemarchief;
- er geen redenen zijn om aan te nemen dat het projectgebied verstoord is in het verleden. De huidige bebouwing is niet onderkelderd en de funderingen bevinden zich op een diepte van 0,23m onder het maaiveld. Er zou een gedempte kelder aanwezig zijn, de locatie hiervan kan niet met zekerheid worden aangeduid. Mogelijk bevindt er zich onder het niveau van de gedempte kelder nog een bewaard bodemarchief.
- de site een hoge archeologische waarde heeft omdat ze meer informatie kan geven over de oudste bewoningskern en bewoningsvormen van de stad Ieper;
- er geen vooronderzoek meer nodig is omdat alle onderzoeksvragen in de bureaustudie beantwoord konden worden zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk.

Omwille van bovenstaande redenen wordt geconcludeerd dat voor het volledige projectgebied een verder archeologisch onderzoek noodzakelijk is. Het bureauonderzoek toont aan dat er met zekerheid een archeologische site aanwezig is ter hoogte van het projectgebied. Er wordt dan ook voorgesteld om meteen over te gaan tot een archeologische opgraving.

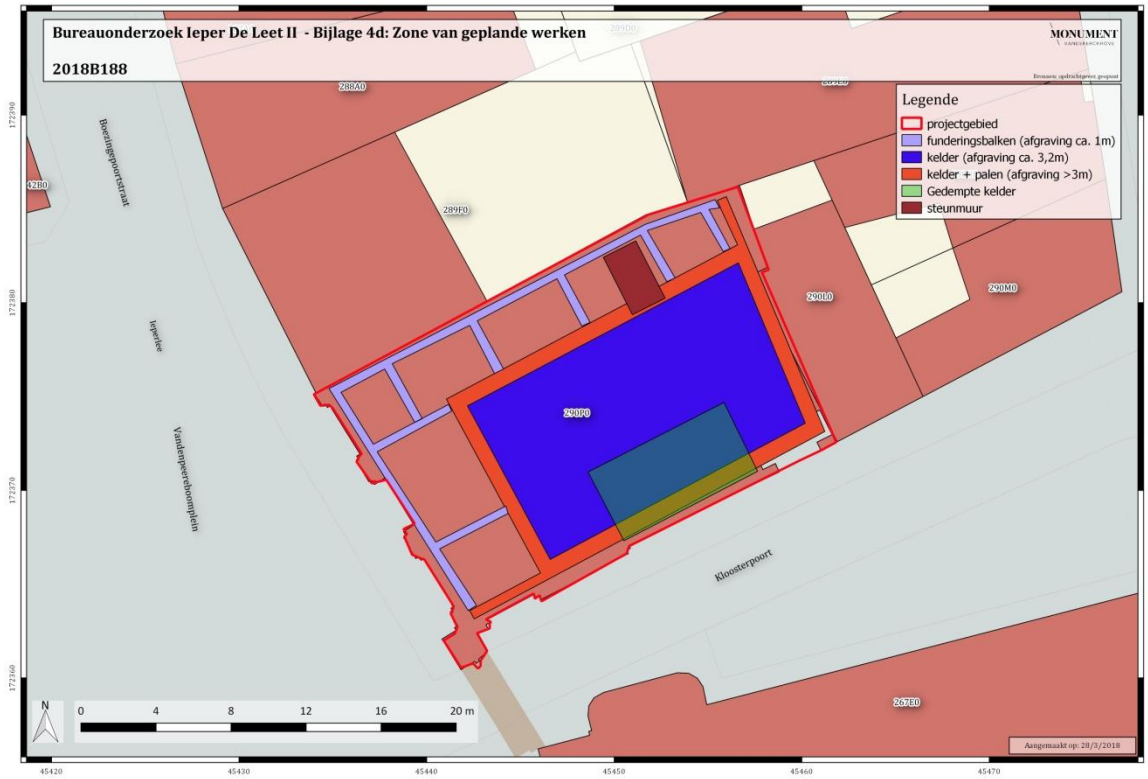
- **Planafbakening**

Het gebied dat door de initiatiefnemer zal ontwikkeld worden is 358m² groot (zie : en bijlage 3 in verslag van resultaten). In eerste instantie zal er een tijdelijke schoringstructuur aangelegd worden in het gebouw voor het afgebroken wordt. Dit om de stabiliteit van de aanpalende gebouwen te kunnen garanderen. Daarna zal het oorspronkelijke gebouw afgebroken worden op de gevel langs het Vandenpeereboomplein en langs de Kloosterpoort na. Het huidige gebouw heeft 2 bouwlagen in het hoofdgebouw langs het Vandenpeereboomplein en 3 bouwlagen in het gebouw langs de Kloosterpoort. De huidige bebouwing is niet onderkelderd, op de gedempte kelder na, en is aangelegd op een fundering van 0,23 meter onder het maaiveld. Het nieuwe kantoorgebouw zal 3 bouwlagen hebben in het hoofdgebouw en 3 bouwlagen in het gebouw langs de Kloosterpoort. De nieuwbouw zal voor een oppervlakte van ca. 145m² onderkelderd worden. Samen met de verstoring door de aanleg van de funderingsbalken (ca. 1m onder het maaiveld) en de funderingspalen (tussen 1m en 4,6m onder het maaiveld) zal dit een totale verstoring van ca. 190m² veroorzaken (zie Figuur 4). De totale verstoring voor de aanleg van de kelderverdieping zal 3,57m bedragen voor de kelder en 4,97m voor de liftkoker (zie Figuur 2 en Figuur 3).

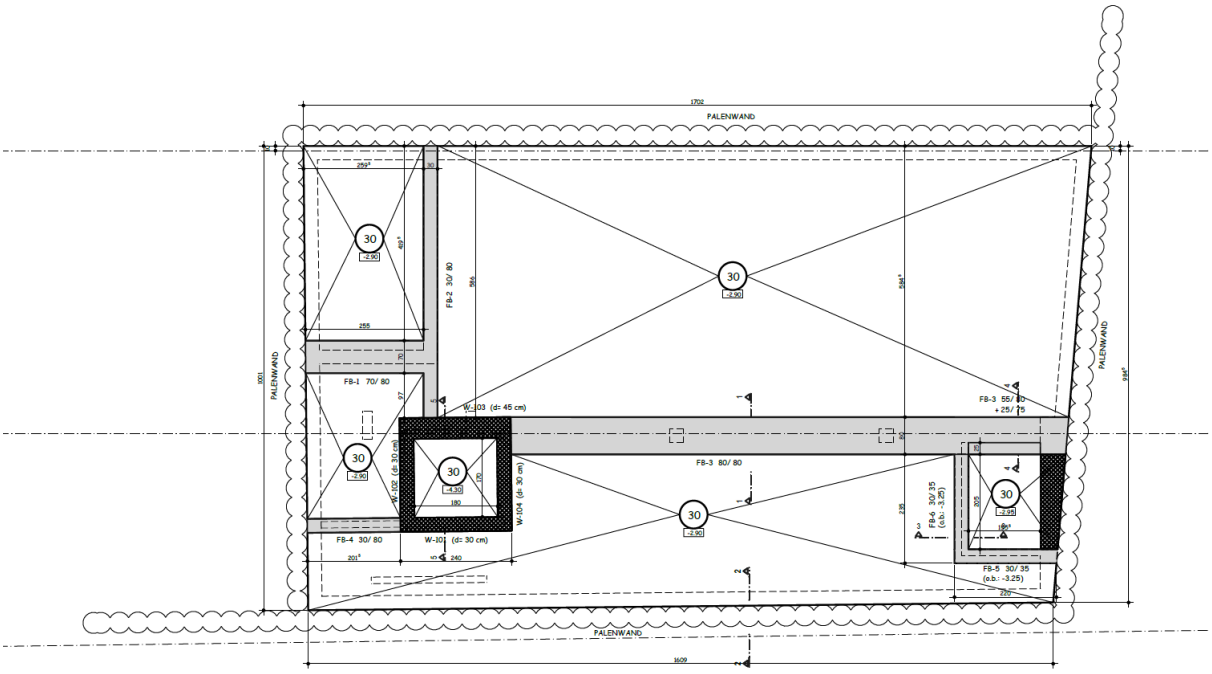
De volledige oppervlakte die weggegraven wordt in het kader van dit project dient archeologisch opgegraven te worden tot op de verstoringsdiepte. Verder moet er een bijkomende buffer (30cm) opgegraven worden die de extra verstoring (door compactie) van bijkomend werfverkeer etc. ondervangt.

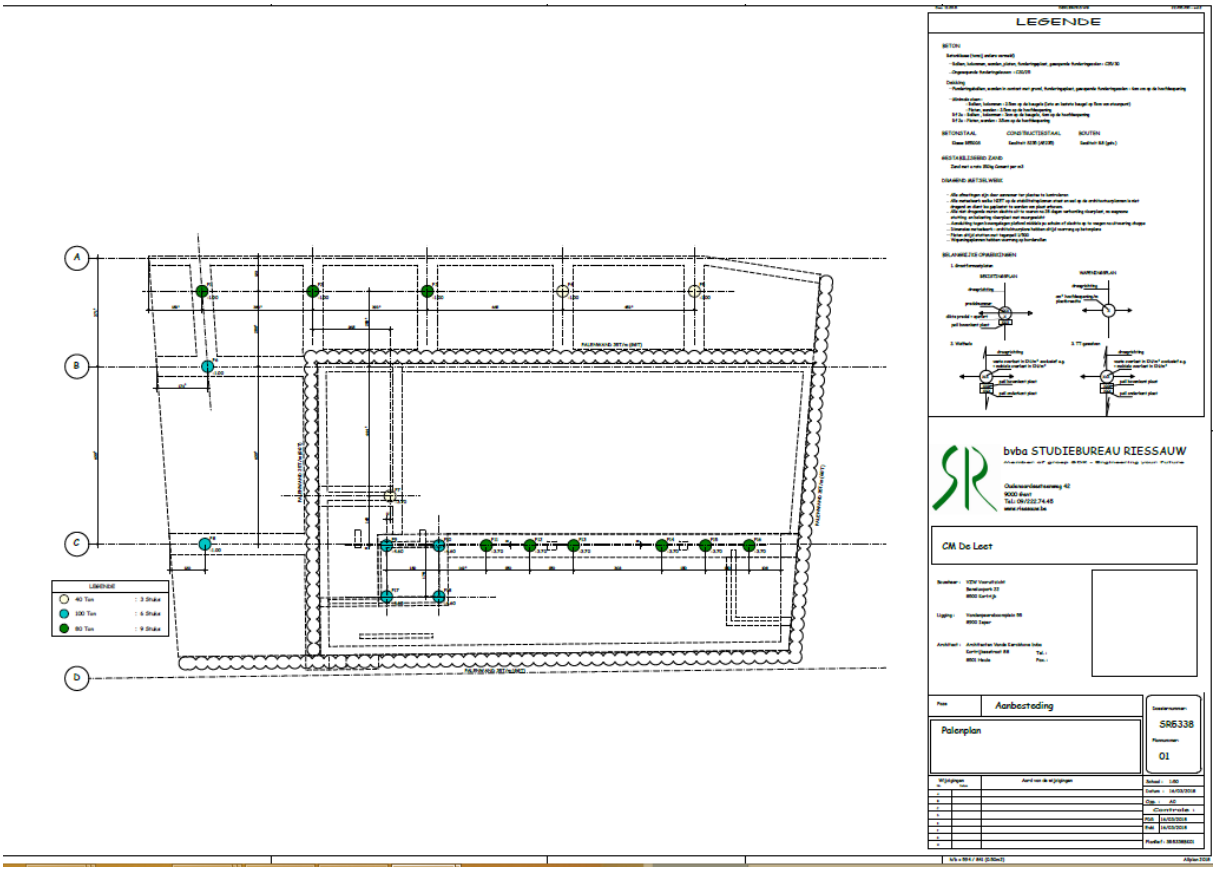
Figuur 1: Aanduiding van het projectgebied (bron: geopunt.be)

Figuur 2: Uitsnede uit de GRB-kaart met aanduiding van het projectgebied, geplande werken op de kelderverdieping en de vermoedde locatie van de gedempte kelder (bron: geopunt.be en architect).

Figuur 3: Uitsnede uit het funderingsplan (bron: architect)

Figuur 4: Funderingsplan met aanduiding van de locaties van de funderingspalen (bron: geopunt.be)

- **Vraagstelling**

Het doel van het onderzoek is om te achterhalen wat de exacte aard is van de archeologische site die zal worden aangetroffen in de bodem. Kennis daarvan kan bijdragen tot een beter begrip van de vroegste ontstaansgeschiedenis van Ieper en de stedelijke ontwikkeling in het algemeen. Hiertoe worden volgende (niet-limitatieve) onderzoeksvragen voorgesteld:

- ➔ Hoe is de bodemopbouw?
- ➔ Zijn er archeologische sporen en structuren aanwezig?
    - Wat is de aard, omvang, datering en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- ➔ Wat is de aard van de archeologische site, sporen en/of artefacten (bewoning, funerair, ambachten,…)?
- ➔ Zijn er restanten aanwezig van de Sint-Maartensmotte?
    - Gaat het om gracht(vullingen), ophogingen (aarden wal), houten bewoning?
    - Wat is hun datering?
- ➔ Zijn er sporen aanwezig van het Schipleet?
    - Gaat het om opvullingspakketten, kaaimuren en/of houten beschoeiing?
    - Zo ja, wat is hun datering?
- ➔ Zijn er resten van jongere bewoning?
    - Hoe zijn deze opgebouwd (in hout, in natuursteen of baksteen of een combinatie)?
    - Wat is hun datering?
- ➔ Kan er via bepaalde contexten (goed gedateerde lagen, originele grachtvullingen, (afval)kuilen, waterputten, beerputten, opvullings-/dempingspakketten en het materiaal dat erin wordt gevonden (dierlijk bot, zaden, vruchten, pollen), een beeld verkregen worden van het landschap en de leefomstandigheden in de desbetreffende periodes? Kan er zo een evolutie in de tijd achterhaald worden?
- ➔ Kan op basis van de aangetroffen sporen een verwachtingspatroon voor de omliggende percelen opgemaakt worden?

- **Plan van aanpak**

Fase 1

Aangezien het stutten van de muur gebeurt net voor of tijdens de afbraak van het huidige gebouw om de veiligheid te garanderen, wordt de zone voor de schoring (aangeduid in bruin op Figuur 5) tot op een diepte van 1,05m (75cm + 30cm buffer) onderzocht alvorens de afbraak.

Fase 2

Hierna wordt het bestaande gebouw afgebroken op de gevels langs het Vandenpeereboom-plein en de Kloosterpoort na. Bij de afbraak moet nauwlettend opgevolgd worden dat de afbraak van het gebouw enkel gebeurt tot op het maaiveld. Grote en massieve funderingen mogen in deze fase nog niet worden uitgegraven. In deze fase zullen 6 putten aangelegd worden ter hoogte van het projectgebied om zicht te krijgen op de funderingen van de aanpalende gebouwen en de te behouden muren (aangeduid in geel op figuur 5). De afmetingen van de putten vertrekken van een minimale grootte van 1m x 1m x 1m. Afhankelijk van de diepte van de funderingen bestaat de mogelijkheid om lokaal nog iets te verdiepen tot de onderkant van de fundering bereikt is.

Fase 3

De plaatsing van de palenwand (ca. 60cm) rondom de kelder dient, om veiligheidsredenen, reeds voor de opgraving van de kelder uitgevoerd te worden. Dit zal bepaalde archeologische waarden lokaal kunnen vernietigen, maar is beperkt in oppervlakte langsheen de rand van de kelderput waardoor het de archeologische kenniswinst slechts in beperkte mate zal treffen.

Nadien wordt de oppervlakte voor de kelderverdieping onderzocht door middel van een opgraving van een site met een complexe verticale stratigrafie en dit tot op de geplande verstoringsdiepte (met 30cm buffer). In tegenstelling tot de reeds bekrachtigde archeologienota (ID 6053) waarbij de kelder het volledige projectgebied betrof, zal de oppervlakte die tot op die diepte onderzocht wordt, verkleinen (in het rood aangeduid op figuur 5). De zone rondom de kelder wordt maximaal tot op een diepte van 1,30m (1m + 30cm buffer) onderzocht. Indien er zich op 1m diepte nog geen archeologisch niveau bevindt, is een diepte van 1m ook reeds voldoende. De diepte van het eerste archeologische niveau zal reeds gekend zijn na fases 1 en 2. Hierna wordt er in de zone binnen de geplaatste palenwand tot op de diepte van 3,87m onder het maaiveldniveau (3,57m + 30cm buffer) verdiept. Alle onderzoeken gebeuren conform de Code van Goede Praktijk, hierop worden geen afwijkingen voorzien.

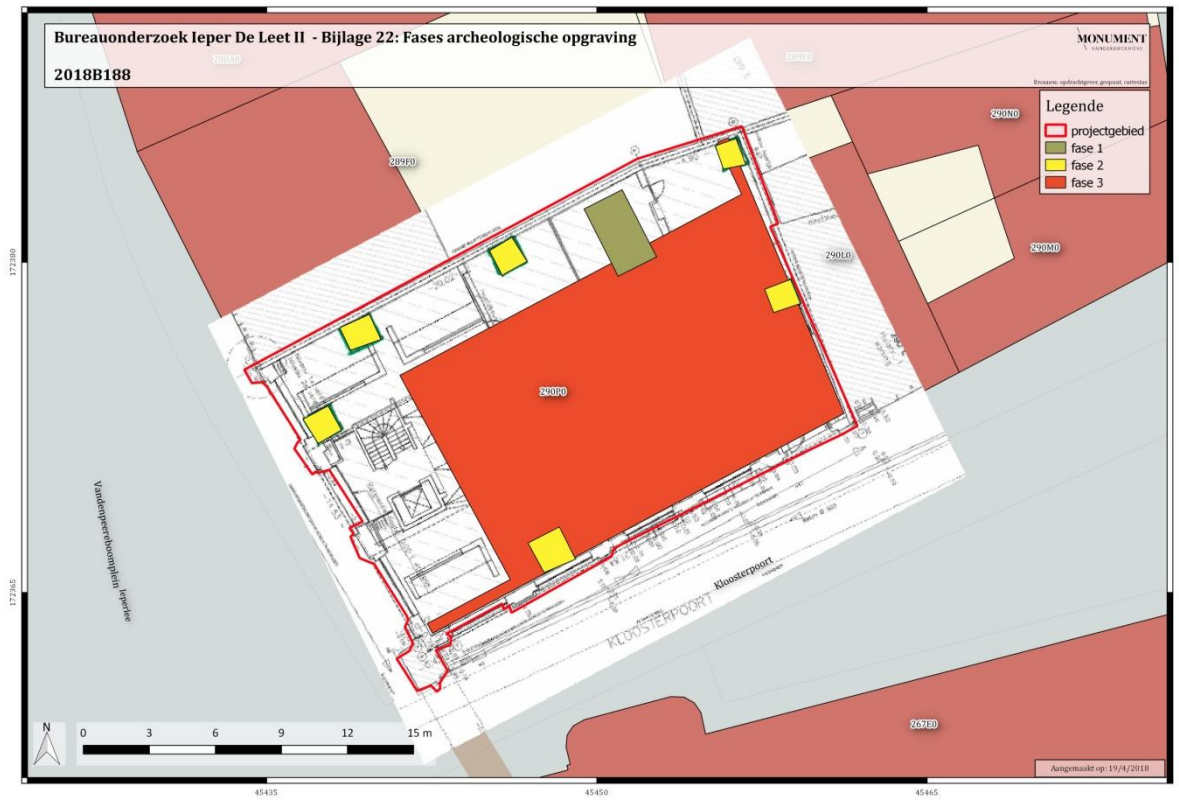
Omdat een groot deel van de archeologische lagen zich onder de grondwatertafel zal bevinden dient er grondbemaling voorzien te worden. Er moet hier rekening gehouden worden met een afgraving tot ca. 3m onder het maaiveld.

Bij de opgraving in de Janseniusstraat te Ieper, op ca. 160 meter ten westen van het projectgebied, bevond de moederbodem zich tussen +15,47m TAW en + 16,28m TAW. Dit kan een indicatie geven op welk niveau de moederbodem kan aangetroffen worden binnen het projectgebied. Er zal ter hoogte van de geplande kelder worden opgegraven tot een verstoringsdiepte van 3,57 meter tenzij de moederbodem zich al hoger bevindt. Indien er

zich onder -3,57m nog archeologische restanten bevinden, zal er rekening gehouden moeten worden met een buffer van 30cm. Het overige deel van het terrein wordt tot op een diepte van minimaal 1m tot maximum 1,30m archeologisch onderzocht.

Voor de uitgraving tot op het eerste vlak en de afgraving van homogene puin- of ophogingslagen wordt gebruik gemaakt van een graafmachine met een niet-getande graafbak. Bij het verdiepen naar de diepst gelegen vlakken wordt voldoende aandacht besteed aan het veiligheidsaspect. Er wordt aangelegd tot op de verstoringsdiepte. Indien er zich daaronder nog sporen bevinden, dient rekening gehouden te worden met een buffer van 30cm teneinde de onderliggende sporen te beschermen. De opgraving gebeurt conform de Code Goede Praktijk Hoofdstuk 17.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Hierop worden geen afwijkingen voorzien.

Figuur 5: Uitsnede uit de kadasterkaart met aanduiding van het projectgebied en de verschillende zones van de opgraving (bron: geopunt.be)

- **Staalname**

Volgens de Code Van Goede Praktijk is staalname voor natuurwetenschappelijk onderzoek nodig als bij het onderzoek van een spoor concentraties van plantaardige, dierlijke of menselijke resten met kleine dimensies opgemerkt worden en als de kans reëel is dat er zich

in het spoor microscopische organische resten bevinden. De beslissing om al dan niet stalen te nemen, gebeurt in functie van de onderzoeksvragen en -doelstellingen van de opgraving, maar ook in functie van de mogelijke aanwezigheid van natuurwetenschappelijk materiaal. Deze laatste zorgt ervoor dat onderzoeksresultaten kunnen verworven worden die buiten de op voorhand gestelde vraagstelling van het project vallen. Op basis van het bureau-onderzoek kunnen er tijdens de opgraving mogelijks afvalkuilen, beerputten, brouwerij- of andere ambachtelijke structuren aangetroffen worden. Ook kunnen begravingen aangetroffen worden en kunnen er zich in de natuurlijke bodem grondsporen met een organische vulling bevinden. Conform de Code worden er stalen van deze sporen genomen. Zij kunnen mogelijk gebruikt worden in functie van het beantwoorden van de onderzoeksvragen betreffende de sporen van artisanale activiteiten en de evolutie van de bebouwing en bewoning van de site (de aard van de bewoning, het dieet van haar bewoners en de datering ervan). Er wordt voorzien dat stalen moeten worden genomen in functie van C14-dateringen (4 stalen), 2 natuursteenanalyses met herkomstanalyse, micromorfologisch onderzoek van 8 lagen, dendrochronologie (5 stalen), pollenanalyse (8 stalen), macrorestenonderzoek (8 stalen) en een assessement op dierlijk bot.

- **Criteria**

Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling kan beantwoord worden. Het gefundeerd kunnen beantwoorden van de vraagstelling is dus het evaluatiecriterium aan de hand waarvan de erkende archeoloog zal bepalen of het onderzoeksdoel succesvol bereikt is. De archeologische opgraving moet niet uitgevoerd worden indien de geplande bouw-werken, waarvoor deze archeologienota wordt opgesteld, niet zullen worden uitgevoerd.

- **Schatting totale duur**

Fase 1

Er wordt geschat dat deze fase 2 dagen in beslag zal nemen. De verwachting bestaat dat er bij deze opgraving tot 1 à 2 archeologische niveaus zullen aangesneden worden.

Fase 2

Er wordt geschat dat deze fase 7 dagen in beslag zal nemen. De verwachting bestaat dat er bij deze opgraving tot 1 à 2 archeologische niveaus zullen aangesneden worden.

Fase 3

Er wordt geschat dat deze fase 4 weken in beslag zal nemen. De verwachting bestaat dat er bij deze opgraving tot 4 à 5 archeologische niveaus zullen aangesneden worden.

- **Kostenraming**

De opgraving wordt uitgevoerd door een ploeg bestaande uit een erkend archeoloog (deeltijds), een veldwerkleider (permanent, zowel voor veldwerk als verwerking), een assistent-archeoloog (permanent, zowel voor veldwerk als verwerking), een aardkundige (deeltijds) en 2 technisch medewerkers (permanent voor veldwerk). Indien nodig worden een conservator, een materiaaldeskundige en natuurwetenschappers deeltijds betrokken bij het onderzoek. De kosten voor graafwerken, werfinfrastructuur en bemaling maken geen deel uit van deze kostenraming.

Fase 1

➔ Veldwerk: 1500€

Fase 2

➔ Veldwerk: 6500€

Fase 3

➔ Veldwerk: 35 000 €
➔ Verwerking en rapportage: 20 000€
➔ Natuurwetenschappelijk onderzoek: 23 000€
➔ Conservatie: 3500€

- **Gewenste competenties**

Het veldwerk wordt uitgevoerd door minstens 4 gediplomeerde archeologen die permanent op de site aanwezig zijn. Daarnaast wordt conform de Code van Goede Praktijk een aardkundige betrokken bij het veldwerk, deze dient echter niet permanent op het terrein aanwezig te zijn.

➔ Minstens één van de uitvoerende archeologen dient ten minste 220 werkdagen veldervaring te hebben met onderzoek van sites met complexe stratigrafie en middeleeuwen, waarvan 2 opgravingen in Ieper.
➔ Minstens één van de uitvoerende archeologen dient ten minste 120 werkdagen veldervaring te hebben met onderzoek van sites met complexe stratigrafie en middeleeuwen.
➔ Minstens één van de uitvoerende archeologen moet beschikken over een ruime kennis betreffende grondsporen en vondstmateriaal uit de middeleeuwse periode en de nieuwe tijden.
➔ De aardkundige moet beschikken over aantoonbare ervaring met archeologisch onderzoek in alluviale contexten en met zandleembodems.

- **Risicofactoren**

Er zal op alle momenten (voorbereiding en uitvoering) een gedegen overleg moeten zijn tussen de initiatiefnemer, de aannemer bouwwerken en de aannemer archeologie om de werken optimaal op elkaar af te stemmen.

- **Deponering**

Het archeologisch ensemble zal gedurende het onderzoek bewaard worden bij de aannemer archeologie. Na volledige afronding van het onderzoek zal het archeologisch ensemble bewaard worden bij de initiatiefnemer: VZW Vooruitzicht, Beneluxpark 22, 8500 Kortrijk.